

УДК: 372.8

<https://doi.org/10.56122/..v1i1.54>

Информатика мугалимдеринин ийкемдүүлүк компетенттүүлүгү

Арынбаев Э.К. ОшМПУ, era000@bk.ru

Гибкость компетенций учителей информатики

Арынбаев Э.К. ОшМПУ, era000@bk.ru

Flexibility of competencies of computer science teachers

E.Arynbaev OshSPU, era000@bk.ru

Аннотация. Информатика предмети Кыргызстандын жалпы билим берүүчү орто мектепте окутулган предметтерден практикадагы колдонулушу, коомдун, турмуш шарттын өнүгүү деңгээлине жараша тынымсыз өзгөрүп турушу менен өзгөчөлөнүп турат. Кайсыл гана илимдин тармагын карабайлы алардын маалыматтары дээрлик туруктуу бойдон калып, кээде гана жаңы ачылыштар менен толукталат. Ал эми информатика жаңы программалардын түзүлүшү, же колдонулуп жаткан программалардын жаңы версияларынын пайда болушу менен тынымсыз өзгөрүп, жаңыланат. Ошондуктан информатика мугалимдери да информатика предметин окутууну коомдун, жашоо турмуштун шарттарынын өзгөрүүсүнө жараша жүргүзүүсү керек. Башкача айтканда информатика мугалимдеринде ийкемдүүлүк компетенттүүлүгү башка предметтин мугалимдерине караганда жогорку деңгээлде болуусу шарт. Бул макалада информатика мугалимдеринин ийкемдүүлүк компетенттүүлүгү боюнча маселелер каралып, мугалимдерине коюлган квалификациялык талаптардан келип чыккан кээ бир көшүмчө өзгөчөлүктөр, ийкемдүүлүк компетенттүүлүгүнүн билим берүүдөгү ролу каралды.

Ачкыч сөздөр: информатика, мугалим, компетенттүүлүк, ийкемдүүлүк компетенттүүлүк, окуучу, билим берүү

Аннотация. Предмет информатики отличается от предметов, преподаваемых в средних школах Кыргызстана, тем, что он постоянно меняется в зависимости от уровня развития общества и условий жизни. Независимо от области науки их сведения остаются почти постоянными и лишь изредка дополняются новыми открытиями. А информатика постоянно меняется и обновляется с созданием новых программ или появлением новых версий существующих программ. Поэтому учителя информатики должны преподавать предмет информатики в соответствии с изменениями в обществе и условиях жизни. Другими словами, учителя информатики должны иметь более высокий уровень гибкости, чем учителя других предметов. В данной статье были рассмотрены вопросы гибких компетенций учителей информатики, рассмотрены некоторые трансформируемые признаки, вытекающие из квалификационных требований, предъявляемых к учителям, роль гибких компетенций в образовании.

Ключевые слова: информатика, учитель, компетентность, гибкость, компетентность, ученик, образование.

Annotation. The subject of informatics differs from the subjects taught in secondary schools in Kyrgyzstan in that it is constantly changing depending on the level of development of society and living conditions. Regardless of the field of science, their information remains almost constant and is only occasionally supplemented by new discoveries. And computer science is constantly changing and updating with the creation of new programs or the emergence of new versions of existing programs. Therefore, computer science teachers should teach the subject of computer science in accordance with changes in society and living conditions. In other words, computer science teachers should have a higher level of flexibility than teachers of other subjects. In this article, the issues of flexible competencies of computer science teachers were considered, some transformable features arising from the qualification requirements for teachers, the role of flexible competencies in education were considered.

Key words: informatics, teacher, competence, flexibility, competence, student, education.

Информатика - бул эсептөө системалары жана аларды колдонууну, маалыматтык коммуникациялык технологияларды иштетүүнү, аларды программалоону жана реалдуу маселелерди чечүү үчүн колдонууну изилдеген предмет. Информатикага жаңы пайда болгон предмет катары толук, бир жактуу аныктоо берилген эмес. Окутуу кыргыз тилдинде жүргүзүлгөн мектептердин информатика предмети боюнча окуу китебинде “Информатика - маалыматтын структурасын жана жалпы касиеттерин, ошондой эле маалыматты издөөгө, иштетүүгө, билүүгө жана адам ишмердигинин ар түрдүү чөйрөсүндө колдонууга байланышкан маселелерди окуп үйрөтөт” – деп аныктама берилген [1]. Информатика предмети жаңы предмет болгону менен анын коомдогу, келечек муундарды тарбиялоодогу орду менен өзгөчөлөнүп турат.

Информатиканын бир өзгөчөлүгү анын тез өнүгүшү. Компьютердик технологиялар жана алардын программалык жабдылыштарынын тынымсыз жаңыланып, өркүндөтүлүп турушу информатика мугалимдеринен билимин жана көндүмдөрүн дайыма жаңыртып турууну талап кылат. Ошондой эле анын практикалуулугу, б.а. илим, бизнес, медицина, билим берүү жана башка жашоонун бардык ишмердүүлүк тармактарында кеңири колдонулушу.

Информатика мугалимдеринин негизги милдеттеринин бири окуучуларды компьютер менен иштөөгө жана компьютердик технологияларды күнүмдүк турмушта жана келечектеги кесиптик ишмердигинде эркин колдонууга даярдоо болуп саналат. Бул үчүн информатика мугалимдери компьютердик технология жаатында кеңири билимге жана көндүмгө ээ болуу менен бирге, окуучуларга өздөрүнүн билимдерин жана жөндөмдөрүн эффективдүү бере ала турган окутуунун усулдары менен тааныш болуусу керек[2, 3].

Информатика мугалимдери бул предметтин өзгөчөлүгүнөн жана бул предметтин мугалимдерине коюлган квалификациялык талаптардан келип чыккан кээ бир төмөндөгүдөй көшүмчө өзгөчөлүктөргө ээ болуусу керек:

1. Маалыматтык технологиялар боюнча терең билим: Информатика мугалимдери компьютердик технологиялар, программалоо жана маалыматтарды талдоо боюнча кеңири билимге жана көндүмгө ээ болушу.

2. Тез өзгөрүп жаткан технологияларга тез көнүү жөндөмдүүлүгү: Маалыматтык-коммуникациялык технологиялар тынымсыз жаңыланып турат. Ошого жараша информатика мугалимдеринин технологиянын өзгөрүшүнө ылайык өз билимдерин жана көндүмдөрүн дайыма жаңыртып турууга даяр болушу.

3. Ар кандай курактагы топтор менен иштей билүү: Информатика мугалимдери ар кандай курактагы жана ар түрдүү билим деңгээлиндеги окуучулар жана компьютер колдонуучулары менен иштөөгө туура келет. Окуучулардын жана жалпы маалыматтык-коммуникациялык технологияларды пайдаланууну үйрөнүүнү каалагандардын жашына жана билим деңгээлине жараша окууга болгон мамилесин ыңгайлаштыра билиши.

4. Татаал түшүнүктөрдү жөнөкөй тилде түшүндүрө билүү: Бул алардан татаал темаларды майда бөлүктөргө бөлүүнү жана окуучуларга жеткиликтүү болгон мисалдарды колдонууну талап кылат.

5. Коммуникация көндүмдөрү: Окуучулар, ата-энелер жана кесиптештер менен натыйжалуу баарлаша билиши. Бул окуучулардын муктаждыктарын угуп жана түшүнө билүү, татаал түшүнүктөрдү так жана түшүнүктүү түрдө түшүндүрө алуу жана окуучулардын келечектеги карьерасы үчүн информатиканын маанилүүлүгүнө ата-энелерди

ынандыруу.

6. Техникалык көндүмдөр: Информатика мугалимдеринин окутууда ар кандай аппараттык жана программалык каражаттарды натыйжалуу пайдаланууга жардам бере турган техникалык көндүмгө ээ болушу.

Ошондуктан информатика мугалимдери үзгүлтүксүз окуу менен кесиптик даярдыгын өстүрүп, информатика тармагындагы билимдерин жана көндүмдөрүн жаңыртуу үчүн квалификацияны жогорулатуу программаларына жана курстарына үзгүлтүксүз катышуусу, акыркы жаңы иштелип чыккан технологиялар менен тааныш болуу жана аларды билим берүүдө жана баалоодо колдонуусу, башка информатика мугалимдери менен тажрыйба алмашуу менен көз карашын кеңейтүү жана информатиканы окутуу үчүн жаңы идеяларды алуусу, өзгөрүп жаткан коомдун жаңы шарттарына караты ыңгайлаштырып окутуусу информатиканы окутууда компетенттүү жана натыйжалуу болууга жардам берет. Башкача айтканда азыркы коом өтө тездик менен өнүгүп жаткан мезгилде информатика мугалимдерин ийкемдүүлүк компетентке ээ болууга мажбурлайт[4].

Информатиканы эффективдүү окутуу үчүн информатика мугалимдеринин ийкемдүүлүгү менен компетенттүүлүгүнүн айкалышы абдан маанилүү. Мугалимдин ийкемдүүлүгү ага окуучулардын өзгөрүп жаткан муктаждыктарына жана жөндөмдүүлүктөрүнө ыңгайлашууга, окутуунун ар кандай ыкмаларын колдонууга жана кырдаалга жараша мамилесин өзгөртүүгө мүмкүндүк берет. Компетенттүүлүк мугалимге информатиканы эффективдүү окутуу үчүн жетиштүү деңгээлдеги билимдерди жана көндүмдөрдү камсыздайт.

Информатика мугалимдеринин ийкемдүүлүгү менен компетенттүүлүгүнүн айкалышы аларга предметти окутуу менен байланышкан маселелерди тез жана натыйжалуу чечүүгө мүмкүндүк берет. Мугалимдин ийкемдүүлүгү окуучулардын ар кандай окуу стилине ыңгайлашууга, окутуунун ар кандай методдорун жана формаларын колдонууга, окуучулардын деңгээлине жана муктаждыктарына жараша мамилесин өзгөртүүгө мүмкүндүк берсе, компетенттүүлүк мугалимге эффективдүү окутуу үчүн зарыл болгон предмет боюнча жогорку деңгээлдеги билим берүүгө мүмкүндүк берет.

Информатика мугалимдеринин ийкемдүүлүгү менен компетенттүүлүгүнүн айкалышы аларга окуучуларынын муктаждыктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн тереңирээк түшүнүүгө жана ошого жараша иш алып барууга жардам берет. Бул мугалимдерге информатиканы эффективдүү окутууга жана окуучуларга жогорку деңгээлдеги билим жана көндүмдөрдү калыптандырууга шарт түзөт.

Жалпысынан ийкемдүүлүк менен компетенттүүлүктүн айкалышы информатиканы эффективдүү окутуунун негизги фактору болуп саналат жана информатика мугалимдери окуучуларын окутууда эң жакшы натыйжаларга жетишүү үчүн бул эки сапатты тең өнүктүрүүгө умтулушу керек.

Заманбап технологиялар информатика мугалимдеринин кесиптик чеберчилигине карата тез өзгөрүп жаткан талаптар алардан билим берүүгө болгон мамиледе ийкемдүүлүктү, өзгөрүүлөргө ыңгайлашуу жөндөмүн жана жаңы билимдерди жана көндүмдөрдү тез өздөштүрүүнү талап кылат. Мындан тышкары информатиканы окутууда ийкемдүүлүк компетенттүүлүк окуучуларды келечекте кайсыл кесиптин ээси болсо да туш боло турган технологиялык кырдаалдарга даярдоодосу чоң мааниге ээ. Ошентип, ийкемдүүлүк компетенттүүлүк информатика мугалимдери үчүн актуалдуу жана маанилүү сапаттар болуп саналат. Алар мугалимдерге өз иштерин сапаттуу аткарууга жардам берип гана калбастан,

окуучуларды маалыматтык технологиядагы жаатындагы пайда болуучу ар кандай кырдаалдардан чыгууга даярдашат.

Информатика мугалимдеринин ийкемдүүлүк компетенттүүлүгү окуучуларды натыйжалуу окутууда маанилүү рол ойнойт. Анткени, биринчиден ийкемдүүлүк информатика мугалимдерине билим берүүнүн ар кандай стилдерине жана окуучулардын керектөөлөрүнө ылайыкташууга мүмкүндүк берет. Окутууда ийкемдүүлүккө ээ болгон мугалимдер биринчиден ар бир окуучунун муктаждыктарына эффективдүү ыңгайлашып, билим берүүгө жекече мамиле түзө алышат. Бул окуучулардын мотивациясын жогорулатып, маалыматты жакшыраак кабыл алууга жардам берет. Экинчиден ийкемдүүлүк информатика мугалимдерине технологиядагы жана кесиптик көндүмдөрдүн талаптарындагы өзгөрүүлөргө ыңгайлашууга мүмкүндүк берет. Бүгүнкү күндө информатика мугалимдери өздөрүнүн компетенттүүлүгүн сактоо жана окуучулардын натыйжалуу билим алуусун камсыз кылуу үчүн жаңы билимдерди жана көндүмдөрдү тез үйрөнүүгө даяр болушу керек. Үчүнчүдөн информатика мугалимдеринин компетенциясына маалыматтык – коммуникациялык технологияларды жакшы билүүсү жана аларды билим берүүдө колдоно алуусу, эле ар кандай маалымат булактарын талдоо жана баалоосу, сынчыл ой жүгүртүү жана маселелерди чечүү жөндөмдүүлүктөрүн камтыйт. Төртүнчүдөн ийкемдүүлүк компетенттүү информатика мугалимдери окуу процессин окуучулар үчүн кызыктуу жана жагымдуу уюштуруу үчүн окутуунун ар кандай ыкмаларын жана технологияларын эффективдүү колдоно алат. Бешинчиден ийкемдүүлүк компетенттүүлүк информатика мугалимдерине окуучуларын заманбап дүйнөгө жана маалыматтык – коммуникациялык технологиялар чөйрөсүндөгү революциялык өзгөрүүлөргө даяр болууга жардам берет. Бул сапаттардын информатика мугалимдеринде калыптанышы окуучуларга билимди гана эмес, маалыматтык – коммуникациялык технологияларды күнүмдүк турмушта жана ишмердүүлүгүндө кантип колдонууну үйрөтүүгө көмөктөшөт.

Ошентип информатиканы окутууда ийкемдүүлүк мугалимдин билим берүүдө окуучулардын муктаждыктарына ыңгайлашуу жөндөмдүүлүгүн жаратат, окуучулардын тобунун же айрым окуучулардын өзгөчө муктаждыктарына жараша окутууга болгон мамилесин өзгөртүүгө даяр болот.

Информатикада ийкемдүүлүк мугалимдин ар кандай программалык жана аппараттык каражаттарды, анын ичинде онлайн курстарды, интерактивдүү тапшырмаларды жана окуучуларга маалыматты терең кабыл алууга жана маалыматтык – коммуникациялык технологиялардын көндүмдөрүн өнүктүрүүгө жардам бере турган башка технологияларды колдонууга даярдыгында көрүнөт.

Жалпысынан алганда, информатика мугалиминин ийкемдүүлүк компетенттүүлүгү билим берүүдө маанилүү фактор болуп саналат, анткени ал окуучуга эффективдүү билим берүүгө, алардын жеке өзгөчөлүктөрүнө, муктаждыктарына жана башка шарттарын ылайыкташтырылганга мүмкүнчүлүк берет.

Адабияттар

1. Орускулов Т.Р., Касымалиев М.У. Информатика: Базалык курс. Орто мектептердин 7-9-кл. үчүн окуу китеби. 3-басылышы Б.:Билим-компьютер, 2015. 384б.
2. Калдыбаев С.К., Ахсүтова А.А. Требования к проведению занятий по информатике в условиях компетентностного подхода. Известия Кыргызской академии образования. 2017. № 3 (43). С. 20-25.
3. Петрова Т.В. Развитие информационно-коммуникационной компетентности основных

субъектов образовательных отношений в условиях учебной деятельности// Журнал педагогических исследований. Том 1 № 6. Москва. 2016.

4. Ноакк Н.В., Знаменская А.Н. Гибкость как компетенция и характеристика саморегуляции (экспериментальное исследование молодых отечественных предпринимателей)// Теория и практика современной науки. ООО "Институт управления и социально-экономического развития". №3 (21). Саратов 2017.

5. Биримкулов У.Н., Өмүралиев А.С., Бабак В.Ф. Компьютер жана интернет: энциклопедиялык окуу куралы. Бишкек – 2004. 380 б.